

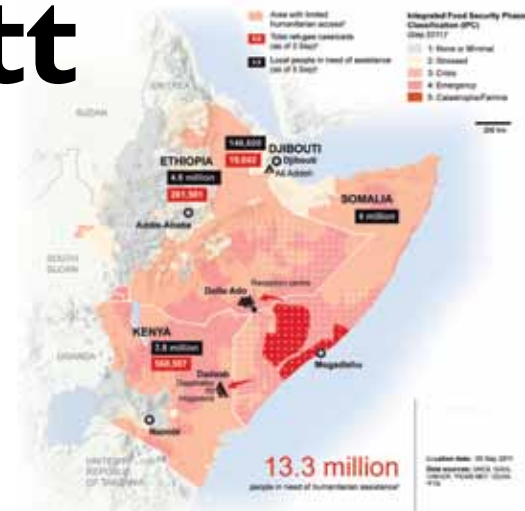
Turkana-man med barn. Turkanafolket lever i Turkana-distriktet i nordvästra Kenya, och vidare in i ett lika hett och torrt område i Uganda, Sudan och Etiopien. Foto: Rainiers

Svält – ett brott utan förövare?

Bilden av ett anonymt svältande barn får ofta symbolisera en hungerkatastrof. Den väcker vårt medlidande och får oss att vilja skänka pengar för att mildra nöden. Men vi borde också känna ilska över en katastrof som kunde ha förhindrats, och fundera på orsakerna så att vi riktar ilskan åt rätt håll. Det menar kritiker som geografen David Nally vid universitetet i Cambridge.

En reaktion på utsatthet där vi sträcker ut handen och skickar filtar och matpaket flyttar fokus från vår egen del i skeendet, att vi själva kan vara del i att barnet nekats sin mänskliga rätt till mat. Bilden förmedlar ett offer utan förövare. Obekväma frågor ställs inte och det snabba "quick fix" hjälporganisationer och regeringar skyndar

fram med räddar liv och lindrar för stunden, men gör inget åt de strukturella ojämlikheter som är de djupare bakomliggande orsakerna till svält. Den svält som nu drabbar östra Afrika är inte i första hand orsakad av torkan i området, som visserligen är värre än på 60 år. Det är en hungersnöd som omfattar tolv miljoner män-

niskor i länderna Somalia, Etiopien, Kenya, Djibouti och Uganda, på en yta stor som Västeuropa, och enligt FN uppgår det akuta hjälpbehovet till 2,5 miljarder dollar.

Orsakerna inte bara interna
Människor i regionen har utvecklat olika strategier för att överleva i ett

område som regelbundet drabbas av extrem torka, men som nu kommer oftare på grund av klimatförändringarna. En strategi för boskapskötare är att flytta efter tillgång på vatten. Torka leder inte alltid till svält. Inte heller är det enbart lokala politiska faktorer som är den direkta orsaken, som att exempelvis al-Shabaab i Somalia stoppat hjälpsändningar. Svälten drabbar ett betydligt större område än Somalia.

Torkan och de politiska faktorerna triggat igång svälten, men de djupare orsakerna måste ses mer som en process – snarare än en enskild händelse – och en samverkan mellan lokala, nationella och internationella aktörer.

En viktig orsak är att kommersialiseringen av jordbruket har satt en enorm press på de traditionella näringarna i regionen. När jordbruket har ökat i omfattning och kräver mer land, i vissa fall har enorma kommersiella farmer byggts, har utrymmet för de nomadiska- och seminomadiska boskapskötarna minskat och det gör dem känsliga för torka. Skiftet till det mer kommersiella jordbruket har också skadat landskapet, när man frångått de traditionella jordbruksmetoderna. Dessutom har man i länder som Etiopien leasat ut mark till utländska regeringar och företag där de odlar exportvaror som palmolja, ris och socker, vilket ytterligare tär på resurserna.

Höjda matpriser och spekulation

En tredje orsak till det kritiska läget är att priserna på mat är rekordhöga. I Somalia är priset på spannmålet sorgum 240 gånger högre än i fjol, och i Kenya har priset på basvaran majs tredubblats sedan i januari. De internationella matpriserna sjönk något under 2009, efter en kraftig ökning 2007–2008, vilket ledde till upplopp i 48 länder runt om i världen. Nu är de åter på historiskt höga nivåer enligt det matprisindex FN sammanställer.

Vad är orsaken till dessa kraftiga prissvängningar? Återigen är det flera faktorer som samverkar för att öka efterfrågan och samtidigt minska utbudet. Bland dessa är de höga energipriserna, ett skifte till att odla spannmål som boskapsföda, produktion av biobränsle, och att utländska reger-

ingar och fondbolag – hedgefonder och pensionsfonder – spekulerar med livsmedelsråvaror och odlingsbar mark.

Enligt vissa experter genomgår nu den internationella mathandeln en strukturell förändring, som kommer att hålla priserna på höga nivåer lång tid framöver. Internationalisering, spekulation och handel med mat i vinstsyfte leder till höga priser – och till att akut matbrist kommer att bli vanligare och svårare att förutse.

Biståndströtthet

När Afrikas produktion är allt mer riktad mot behoven utanför kontinenten än till att tillgodose den egna befolkningens behov, blir det också extra svårt att lyfta länderna ur fattigdom. Exempelvis består idag tre fjärdedelar av Afrikas export av bauxit och kassiterit, som är mycket känsliga för prissvängningar. Betraktar man svält ur det perspektivet, är den en indirekt följd av orättvisa marknadsförhållanden. Ändå fortsätter regeringarna i den så kallade utvecklade världen, genom WTO, att kräva liberalisering av de afrikanska ekonomier, samtidigt som de subventionerar egna producenter. I en globaliserad värld vävs frågor om liv och död på ett fasansfullt sätt in i själva grunden för de internationella ekonomiska relationerna.

Det är lätt att hamna i biståndströtthet när krisen fortsätter och andra nyheter fyller tidningarnas rapportering. Men ju tydligare det skildras att "det som händer där borta" delvis beror på beslut som fattas här hos oss, desto större ansvar har vi att göra något åt det. När vi ser bilder av svältande barn eller läser om människor som dött av undernärning i våra dagstidningar, borde vi kritiskt fundera kring den "våldets arkitektur" som skapat dessa bilder och texter, och inte bara beröras av den sorgligt underlägsna position offret porträtteras i. Frågan om privilegium och lidande måste placeras på samma karta, som debattören Susan Sontag en gång sade.

Solveig Hauser

Torkan på Afrikas Horn

På Afrikas Horn råder svår torka, och i en del områden svält. Miljontals nomadiserande boskapskötare är extra utsatta. Folk som *turkana* i Kenya och *maasai* i Kenya/Tanzania drabbas svårt. Liksom nomader i Somalia och folk som *afarerna* i Etiopien, Eritrea och Djibouti.

- **Läkare utan gränser** har anställda i Somalia och Nairobi: pg 90 06 03-2. Frågor: 08-55 60 98 00 eller direkt@msf.org
- **Unicef**: pg 90 20 01-7, unicef.se
- **ActionAid** arbetar för katastrofdrabbade i Östafrika: pg 90 00 83-7, ange "Katastroffond".
- **Afarvänner i Sverige**, www.afarfriends.org, pg 480 33 73-2.
- **Röda Korset/Röda Halvmånen**: www.redcross.se pg 900 800-4

Vi måste våga ställa obekväma frågor om vad som orsakar svälten i östra Afrika.

Foto: Cate Turton

Fakta:

"Architectures of violence: Famine and profits: The widespread scarcity of food is mistakenly viewed as a crime without a culprit", av Dr David Nally, geograf vid universitetet i Cambridge, publicerad av Al Jazeera 16 augusti 2011.